

# Mluví a mluví, a na obzoru roste hrůza

**Radim Kopáč**

literární a výtvarný kritik

**O**lga Tokarczuková - jméno téhle spisovatelky není třeba čtenářské obci představovat. A nejen u nás, kdekoli po světě. Polka, ročník 1962, patří k tomu nejlepšímu ze světové literatury posledních dekád.

Posbírala snad všechny důležité literární ceny, co jsou k máni, včetně té nejdůležitější, Nobelovy ceny za literaturu v roce 2018. Má překlady do více než padesátky jazyků. A nejnověji taky další položku ve své bohaté bibliografii: román *Empusion*.

Od počátku znepokojivě intenzivní, magickou atmosférou nabitá kniha! A přitom se v tom příběhu na první čtení nic moc neděje. Mladík Wojnicz přijíždí z rodného Lvova do slezského Görbersdorfu, aby se léčil - jeho plíce rozkládá tuberkulóza.

Na místě, ve spořádaném „hotelu pro pány“, se seznamuje s dalšími pacienty. Jsou původem z celé někdejší střední Evropy, takže se v jejich řeči míchají rozdílné jazyky, náboženské, kulturní a dějinné zkušenosti, představy o tom nejlepším možném uspořádání světa. Relaxují, konzumují vybraná jídla i alkoholy - a především mluví, mluví, mluví.

Každý většinou o tom svém, ale i tak sdílejí jedno: představu, že muž je pán. Vyšší vývojový stupeň. Tahoun k rozumovým, civilizačním výšinám. Mistr silné a ještě silnější vůle. Zatímco žena - ta je mdlá, trapná, permanentně oslabovaná vírem emocí a touhy, strhávající muže rovnou do hlubin pekla.

Při téhle diagnóze pánové skloňují s gustom jak čarodějnické procesy, tak učení Charlese Darwina nebo dobově populárního Sigmunda Freuda. „Vlastně by se bez nich dalo obejít. Bez žen...“ diagnostikují situaci. A zatímco samolibě, dostředivě řeční, v druhém plánu jejich příběhu se rýsuje hrůza.

Tichá hrůza, která roste z krajiny. Romanticko-dekadentní hrůza generovaná horami, lesy, vodní plochou, svěžím vzduchem. Posílená

sebevraždou manželky „pána domu“ i postavou Wojniczova přítele, pološíleného malíře. A taky zneklidňujícími zvuky: šramoty, šepoty, šelesty.

Krajina pak uvolňuje v hrdinovi vzpomínky na dětství. Obraz ropuchy na hromadě brambor, podříznuté kačeny, ale taky upjatého, přísného otce a předčasně zemřelé matky. Najednou jsou ty obrazy všude. Jako by se na aktéry příběhu odevšad někdo díval, zaplétal je do své hry. Jako by všichni svou vnější spokojeností lákali monstrózní děsy z hlubin. Jsou přece nemocní. A nejen oni: píše se podzim 1913...

Olga Tokarczuková napsala příběh, který se nerozvíjí lineárně, nepádí za dějovou pointou, spíš se rozlévá do stran, prosakuje do spodních vrstev. A svým mohutným symbolickým nábojem, vlastně permanentním odkazováním otvírá cesty k dalším textům, myšlenkám, skutečnostem. Rezonují tu například prózy Thomase Bernharda (*Dech*), Floriana Illiese (1913), ale i esejistika Milana Kundery (*Uneseň Zápád*).

## Síla proměnlivosti

Wojnicz svým bázně-tyrdohlavým profilem připomíná postavy z díla Franze Kafky. Horrorová atmosféra je jako vystřižená z prózy velšského barda Arthura Machena.

Jako by autorčin román pomalu požíral všecko, co je v dosahu: času i prostoru. Jako první světová válka, která završila 19. století. Jako tuberkulóza, která byla v té době ještě neléčitelnou nemocí. Jako jistý druh kudlanky nábožné, který se přes svůj latinský název propal do titulu knihy. Ale je to požíráání do jisté míry očištné. Snad i ozdravné a nadějně. Nekončí zánikem, spíš proměnou. A právě síla proměnlivosti, přeludnosti je základnou, z níž nový román Olgy Tokarczukové vyrostl. Román-tušení. Román silný, podmanivý, jedinečný.

**Empusion**

Olga Tokarczuková

**90 %**